

Study and Analysis of Factors Affecting Citizens 'Political Participation; Case Study: Turkmen Election Participation in Twelfth Presidential Election

Gholamreza Khajehsarvi*

Professor, Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Mohammad Bagher Khoramshad

Professor, Political Sociology, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Abasali Rahbar

Associate Professor, Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Seyed Zakarya Mahmoodi Raja

Ph.D Student, Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Abstract

In heterogeneous cultural-religious systems, recognizing the variables affecting citizens' voting behavior and political participation is vital for good policy-making and management. The issue of research is the analysis of the factors influencing the Turkmen people to vote for the discourse of moderation in the twelfth presidential election. This research was descriptive in terms of orientation, application and type of research and the survey method was used. The statistical population is the citizens of Turkmen ethnic group in Golestan and 344 people were randomly selected as the statistical sample. Reliability and validity of the research instrument were measured using factor load coefficient, combined reliability, Cronbach's alpha, convergent validity and divergent validity. The data were analyzed using Smart-PLS and SPSS software. One-sample t-test and Friedman test were used to test the research hypotheses. Findings show that candidate personality traits, electoral expectations, influence of political-religious trustees, closeness to religious-ethnic ideologies, regional developments in the region and virtual networks had the greatest impact on the Turkmen people's vote for moderation in the twelfth presidential election. The findings of the ranking also show, respectively, election expectations, closeness to religious ideologies, historical factors, global-regional developments, the influence of political-religious trustees, candidate personality traits and virtual networks play the most important role in the tendency of the Turkmen people to the discourse of moderate.

Keywords: Turkmen People, Political Participation, Elections, Moderation Discourse, Twelfth Presidency.

---

* Corresponding Author: sarvireza1968@gmail.com

بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی شهروندان؛ مورد مطالعه: مشارکت قوم ترکمن در انتخابات دوازدهم ریاست جمهوری

غلامرضا خواجه‌سروی *

استاد علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

محمدباقر خرمشاد

استاد جامعه‌شناسی سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

عباسعلی رهبر

دانشیار علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

سیدذکریا محمودی رجا

دانشجوی دکتری علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

در نظام‌های ناهمگون فرهنگی - مذهبی، شناخت متغیرهای مؤثر در رفتار رأی‌دهی و مشارکت سیاسی شهروندان، برای سیاست‌گذاری و مدیریت مطلوب امری حیاتی است. مسئله پژوهش، تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر در رأی‌دهی قوم ترکمن به گفتمان اعتدال در انتخابات دوازدهم ریاست جمهوری است. این پژوهش از نظر جهت‌گیری، کاربردی و نوع پژوهش توصیفی و از روش پیمایش استفاده شد. جامعه آماری، شهروندان قوم ترکمن در گلستان می‌باشند که به‌صورت تصادفی ساده ۳۴۴ نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. پایایی و روایی ابزار پژوهش با استفاده از آزمون‌های ضریب بارهای عاملی، پایایی ترکیبی، آلفای کرونباخ، روایی همگرا و روایی واگرا اندازه‌گیری شدند. داده‌های حاصل با استفاده از نرم‌افزار Smart-PLS و SPSS تجزیه و تحلیل شدند. از آزمون t تک نمونه و فریدمن برای سنجش فرضیه‌های پژوهش استفاده شد. یافته‌ها نشان می‌دهد ویژگی‌های شخصیتی نامزد، انتظارات انتخاباتی، اثرپذیری از معتمدان سیاسی - دینی، قرابت با ایدئولوژی‌های مذهبی - قومی، روند تحولات جهانی منطقه و شبکه‌های مجازی، بیشترین تأثیر را در رأی‌دهی قوم ترکمن به گفتمان اعتدال در انتخابات دوازدهم ریاست جمهوری داشت. همچنین یافته‌های حاصل از رتبه‌بندی نشان می‌دهد به ترتیب، انتظارات انتخاباتی، قرابت با ایدئولوژی‌های مذهبی، عوامل تاریخی، روند تحولات جهانی - منطقه، اثرپذیری از معتمدان سیاسی - دینی، ویژگی‌های شخصیتی نامزد و شبکه‌های مجازی بیشترین نقش را در تمایل قوم ترکمن به گفتمان اعتدال داشت.

واژگان کلیدی: عدالت، عدالت اجتماعی، احساس عدالت قضایی، احساس عدالت

قومی، آذربایجان.

- این مقاله مستخرج از رساله دکتری با موضوع «مطالعه جامعه‌شناختی رفتار سیاسی اقوام و اقلیت‌ها در انتخابات ریاست جمهوری (مورد مطالعه بلوچ و ترکمن)» می‌باشد.

* نویسنده مسئول: sarvireza1968@gmail.com

مقدمه

اغلب تحلیل‌گران و پژوهشگران دربارهٔ متغیرهای تأثیرگذار در فرآیند انتخابات بر این موضوع اتفاق نظر دارند که نوع نظام سیاسی و ساخت و بافت جامعه، اقوام و اقلیت‌ها؛ تأثیرات مستقیم و غیرمستقیمی بر رفتار انتخاباتی، رفتار رأی‌دهی و به‌طور کلی نتایج نهایی انتخابات دارند؛ از این‌رو بررسی و تحلیل نقش متغیر اقوام و اقلیت‌های مذهبی - دینی در فرآیندهای دموکراسی و شکل عملیاتی آن یعنی انتخابات، بعنوان مسئله‌ای اصلی مطالعات اخیر جامعه‌شناسی سیاسی است. از انتخابات ریاست جمهوری بعنوان بستر ساز نظم پایدار سیاسی - اجتماعی مردم‌سالار، عقلانی‌سازی رفتار جمعی، ارتقای تکثرگرایی سیاسی و تنوع‌گرایی اجتماعی یاد کرده‌اند (محمدی اصل، ۱۳۹۳: ۷). تعامل جریان‌های قومی با جناح‌های سیاسی و افزایش تحرکات سیاسی - اجتماعی آنها برای تأثیرگذاری بر روند امور و مذاکره در مورد تحقق مطالبات آنها یاد شده است (شورای نمایندگان مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، ۱۳۹۵: ۱۰۹). در این چارچوب از مسائل هویتی (قومی - مذهبی) و شاخصه‌هایی چون قومیت، گروه‌های قومی، قوم‌مداری و هویت قومی به‌عنوان فرصت و چالش پایدار امنیت و توسعه جوامع چندقومی و متنوع فرهنگی نام برده شده به‌طوری که امروزه حتی اغلب نظام‌های سیاسی توسعه‌یافته دنیا چون کانادا، اسپانیا، بریتانیا، استرالیا، هلند، فرانسه و... هم با این مسئله دست‌وپنجه نرم می‌کنند (حاجیان، ۱۳۸۸: ۴۰۷ - ۴۰۹).

مشارکت سیاسی و رفتار رأی‌دهی در جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان رنگین‌کمانی از فرهنگ‌ها، اقوام و مذاهب مختلف، به‌عنوان یک مسئله پیچیده و مبهم مطرح است. مشارکت برخی از اقوام در دهه‌های اول و دوم انقلاب با کاهش محسوسی مواجه بود، ولی پس از پایان جنگ تحمیلی و به‌طور اخص از انتخابات هفتم ریاست جمهوری، شاهد افزایش محسوس، گسترده و معنی‌دار آنها در فرآیند انتخابات بوده‌ایم؛ به‌طور مثال قوم بلوچ مشارکت بالای ۹۰ درصد و قوم ترکمن نیز با مشارکت ۹۴ درصدی در این انتخابات شرکت کردند و اکثریت به‌گفتمان پیروز رأی دادند (صالحی امیری، ۱۳۸۵: ۱۳۹، ۱۳۸۸: ۲۹۷). استان گلستان با دارا بودن تنوع و تکثر اقوام مختلف چون مازندرانی، فارس، گیلکی، ترکمنی از استان‌های بسیار حیاتی ایران است که با دارا بودن شاخصه‌های مذکور کم و کیف مشارکت آنها در انتخابات‌ها به‌خصوص انتخابات

ریاست جمهوری بسیار مهم بوده است. در این میان وجود قوم ترکمن در چند شهرستان این استان که علقه و وابستگی فرهنگی، نژادی و مذهبی متمایز و متفاوتی با اکثریت مردم شیعی و فارسی‌زبان ایران داشته، بعنوان یک چالش - فرصت اساسی برای ایران تبدیل شده است. در ابتدای انقلاب به دنبال تحولات برخی افراد وابسته به کشورهای منطقه و معاندین انقلاب، تحولات تجزیه‌طلبانه قومی در ترکمن صحرا و دیگر مناطق، نگرش امنیتی در این مناطق حکم فرما شد. لذا اکثریت قوم ترکمن با بدبینی به انتخابات ایران، مشارکت بسیار پایینی داشتند ولی در انتخابات‌های بعدی با مشارکت مثال‌زدنی و بیشتر از ۷۵ درصد در پای صندوق‌های رأی حاضر شدند.

انتخابات یازدهم ریاست جمهوری پس از ۸ سال بار دیگر گفتمان‌های هویتی - قومی را وارد عرصه سیاست کشور، چرخه رقابت‌ها و کارزار انتخاباتی کرد (شورای نمایندگان مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، ۱۳۹۵: ۱۱۴)؛ به طوری که شاهد مطرح شدن مطالبات هویتی، مسائل زیست‌محیطی، نابرابری‌های منطقه‌ای و وعده و وعیدهای سیاسی - فرهنگی و ترجیحات سیاسی - فرهنگی گروه‌های قومی از سوی برخی از نامزدهای انتخاباتی بودیم که نقشی تعیین‌کننده در پیروزی و موفقیت گفتمان پیروز داشت. در انتخابات دوازدهم؛ قوم ترکمن، گفتمان اعتدال را با اکثریت مطلق (بیش از ۶۵ درصد) انتخاب کردند. با توجه به چنین مقدماتی، اغلب آینده‌پژوهان حوزه سیاسی اجتماعی ایران با مطالعه روند و چرخه فعالیت‌های سیاسی مدعی‌اند که مسائل و مطالبات گروه‌های قومی می‌تواند به‌عنوان یک مسئله پیچیده و عمیق، رقابت‌های انتخاباتی در سطح محلی و منطقه‌ای را با پیش‌بینی غیره قابل منتظره مواجه سازد. متناسب با مسئله پژوهشی یعنی مشارکت گسترده قوم ترکمن در انتخابات پس از دوره‌ای رکود و گرایش آن‌ها به یک جریان خاص، این پژوهش می‌کوشد به پرسش‌های زیر پاسخ داده شود که تغییر رویکرد قوم ترکمن در انتخابات و فعال شدن آن‌ها در عرصه انتخابات ریاست جمهوری دوره دوازدهم، متأثر از چه عواملی بوده است؟ نگرش قومی و مذهبی در کنش و رفتار سیاسی خاص آن‌ها در انتخابات ریاست جمهوری دوازدهم چه تأثیری داشت؟ بر اساس اولویت‌سنجی، کدام عامل در رأی‌دهی این قوم به حسن روحانی نقش بیشتری داشته است؟

تعریف مفاهیم

الف - گروه‌های قومی

در ادبیات علوم اجتماعی با توجه به تعریف و تحلیل‌های مختلف، قومیت و گروه‌های قومی بعنوان مفهومی غامض و پیچیده مطرح‌اند. در جوامع متکثر فرهنگی؛ تفاوت‌های قومی، مذهبی، جنسی و طبقاتی تأثیر بسزایی بر چرخه حیات سیاسی - اجتماعی آن‌ها دارد (اوزکریملی، ۱۳۸۴: ۲۷۳ - ۲۷۵). ماکس وبر برای اولین بار گروه‌های قومی را معادل "شکل‌گیری اجتماعی از مردم دارای عقاید مشترکی" مطرح کرد (حاجیانی، ۱۳۸۸: ۴۰۹). ریچارد جنیکنز گروه‌های قومی را با مسئله هویت قومی تحلیل کرده و می‌گوید: «هویت قومی فرآیند اجتماعی شدن و تعریف و بازتعریف افراد در تعاملات سیاسی - اجتماعی است» (جنیکنز، ۱۳۸۱: ۳۴ - ۳۶). به‌طور کلی در یک تعریف جامع و کلی درباره گروه‌های قومی باید گفت: «اجتماعی از افراد که دارای منشأ مشترک اعم از واقعی یا خیالی، سرنوشت مشترک، احساس مشترک و نسبی، منابع ارزشمند مشترکند و در ارتباط با سایر گروه‌ها و انواع، بر اساس رموز و نمادهای فرهنگی مشترک در یک میدان کامل تعامل درون‌گروهی و با کسب هویت جمعی، مبدل به "ما" می‌شوند (برتون، ۱۳۸۴: ۲۴ - ۲۵، حاجیانی، ۱۳۸۸: ۲۸۶ - ۲۸۸). همین نگرش باعث شده است که آن‌ها در فضای گفتمان‌گونگی اجتماعی، هویت متمایزی برای خود در مقایسه با غیره‌های دیگر قائل شوند (ریتزر، ۱۳۷۴: ۱۵۵ - ۱۶۰) و ارزش‌ها، سنن و موازین فرهنگ خود را محور قضاوت در مورد دیگران قرار دهند و اغلب، فرهنگ خود را برتر از دیگر فرهنگ‌ها در نظر گیرند» (نقل از گیدنز، ۱۳۷۳: ۳۶۹).

ب - رفتار انتخاباتی

دموکراسی و مصداق عملیاتی آن یعنی برگزاری فرآیند انتخابات و کارزار رقابتی آن متشکل از مثلث رأی‌دهنده، رأی‌گیرنده و بافت و ساخت یا زمینه و عامل سیستم است (عبدالملکی، ۱۳۹۴: ۱۸۵). بُعد سوم این مثلث (بافت و ساخت جغرافیایی فرهنگی) از پیچیدگی بسیار بالایی برخوردار است و به روابط رأی‌دهنده و رأی‌گیرنده و تعامل عوامل فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و نظایر آن میان دو گروه یادشده بستگی دارد. رفتار سیاسی بعنوان یک رهیافت میان‌رشته‌ای می‌کوشد به این پرسش‌ها و مسائل

زیر پاسخ دهد: اساساً شهروندان موجود در نظام‌های سیاسی مختلف دنیای سیاست، فرآیند بروکراتیک انتخابات را چگونه تحلیل می‌کنند؟ چه ارزیابی از عملکرد و کارکردهای نظام سیاسی، نامزدها و جریان‌های مختلف شرکت‌کننده در انتخابات دارند؟ چگونه رفتار و ادراک نخبگان به رفتار سیاسی اقوام و اقلیت‌ها جهت و مسیر می‌دهد؟ و نهایتاً این سؤال ساده اما پیچیده که چرا مردم به شکلی رفتار می‌کنند که رفتار می‌کنند (مارش و استوکر، ۱۳۹۰: ۱۰۷). لیست در تعریفی آن را این‌گونه معرفی می‌کند: «رفتار انتخاباتی از ابعاد عملیاتی رفتار سیاسی شهروندان است که بر اساس مشارکت در اوامر سیاسی - اجتماعی، دست به‌گزینش و انتخاب جریان‌های مختلف در رقابت‌های مسالمت‌آمیز کسب قدرت و اصلاح ساختار نظام اجتماعی حاکم بر کشور می‌زنند» (لیست، ۱۳۸۳: ۷۶۲). در جمع‌بندی باید گفت رفتار انتخاباتی مردم مبین تقاضاها و مطالبات سیاسی - اجتماعی آنهاست که در کارزارهای انتخاباتی، از یک سو تحت تأثیر فعالیت‌های ترویجی (از جمله تبلیغات) و از دیگر سو متأثر از عوامل و متغیرهای دیگری همچون شاخص‌های فرهنگی، جمعیت‌شناختی، اقتصادی همچنین ماهیت و دامنه آرزوها و خواسته‌های رأی‌دهندگان و هویت دینی و ملی است (صفری شالی، ۱۳۹۴: ۱۲۱ - ۱۲۴، قوام، ۱۳۸۹: ۱۴۵ - ۱۴۸). لذا از رفتار انتخاباتی به‌عنوان الگوی توزیع و چرخش قدرت اقتدار و کم‌وکیف مشارکت فعال یا منفعل افراد در سامان سیاسی - اجتماعی یک نظام دموکراتیک یاد شده است (عیوضی، ۱۳۸۲: ۳۴ - ۳۵).

پ- قوم ترکمن

در جوامع چندفرهنگی از جمله ایران، طی سال‌های اخیر مسئله شکاف سیاسی - اجتماعی در قالب تقسیم جمعیت کشور به چند گروه قومی، متغیری تأثیرگذار در مشارکت سیاسی - اجتماعی بوده است (ضرغامی و انصاری‌زاده، ۱۳۹۱: ۹۷). یکی از اقوام مهم در جمهوری اسلامی ایران، قوم ترکمن می‌باشد. گروه‌هایی که امروزه ترکمن نامیده می‌شوند قبلاً غزه، غوز یا آغوز نامیده می‌شدند که از نام جد مشترک آنها یعنی آغوزخان گرفته شده است (قجری، ۱۳۹۰: ۱۰ - ۱۲). محل سکونت آنها واقع در جنوب شرقی دریای خزر و در نواحی شمالی خراسان و شرق مازندران است (فلاحی، ۱۳۹۰: ۱۸۶ - ۱۸۷). این قوم با جمعیتی بیش از یک میلیون نفر در منطقه‌ای به وسعت تقریبی

۲۰۰۰۰ کیلومتر مربع ساکن هستند (محمودی رجا، ۱۴۰۰: ۲۵). سه طایفه اصلی این قوم، یموت‌ها، کولان‌ها و تکه‌ها و طوایف چهارگانه اولاد که از نسل‌های خلفای راشدین هستند (سارلی، ۱۳۷۹: ۲۳-۲۵). قوم ترکمن برخلاف سایر اقوام که تا حدودی در یک یا دو مقوله با دیگر اقوام ایران اشتراک نظر دارند (مثال: بلوچ‌ها و کردها که به‌رغم اختلاف نظر مذهبی و منطقه‌ای در شاخص‌هایی چون تبار آریایی، سرنوشت تاریخی، ریشه‌های زبانی و... آذری‌ها در شاخص سرنوشت تاریخی، مذهب و تبار قومیتی، عرب‌ها در شاخص مذهب با اکثریت ایرانیان فارسی‌زبان اشتراک نظر دارند) اما قوم ترکمن در چهار مقوله تبار، فرهنگ قومی، مذهب و زبان با اکثریت ایرانیان فارسی‌زبان شیعی مذهب تفاوت دارند (قجری، ۱۳۹۰: ۱۰، محمودی رجا، ۱۴۰۰: ۲۳) که همین امر بستر تفاوت‌های زیست اجتماعی، نگرشی، ارزشی، باورها، اعتقادات و به تبع آن رفتار سیاسی و مشارکت انتخاباتی آن‌ها را متأثر کرده است.

ت - گفتمان اعتدال

گفتمان اعتدال یا به اعتقاد حسن روحانی مدل سیاست‌ورزی خردگرا و آرمان‌گرایی واقع‌بین، رویه‌ای متفاوت و متعارض از گفتمان دولت‌های نهم و دهم در سطح داخل و خارج است که از سوی دست‌اندرکاران ستاد انتخاباتی وی در انتخابات یازدهم ریاست جمهوری مطرح شد (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۳: ۱). حسن روحانی شاکله اصلی و مفصل‌بندی محکم این گفتمان را تعادل و توازن در عوامل مختلفی به شرح ذیل در نظر گرفته است:

(دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۳: ۷-۱۳، فریدون و قوام ۱۳۹۷: ۱۷۸)

وی نگاه و نگرش حاکم بر دولت خود را تلفیقی از اعتدال و اصلاحات در جهت‌گیری‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مطرح کرد و با شعار «دوباره ایران، دوباره اسلام، دوباره امید» در مورد سیاست‌های داخلی و خارجی خود در صحبت‌های تبلیغاتی خود گفته بود: «ما در آستانه یک تصمیم بزرگ تاریخی هستیم. ملت ما در این هفته می‌خواهد اعلام کند که آیا به سال ۹۱ برمی‌گردیم یا به سال ۱۴۰۰ می‌رویم؛ در ادامه می‌گوید: «ملت ما در روز جمعه این هفته می‌خواهد اعلام کند که آیا مسیر آرامش را ادامه می‌دهد یا می‌خواهد مسیر تنش را انتخاب کند، ما مسیر و نگرش اعتدال و اصلاحات را که نیازهای اصلی جامعه فعلی کشور است، رها نخواهیم کرد» (روحانی ۲۳/۰۲/۱۳۹۶ و ۰۹/۰۲/۱۳۹۶). از جمله مهم‌ترین کلیدواژه‌هایی که از سوی این گفتمان در کارزار رقابت‌های انتخاباتی یازدهم و دوازدهم ریاست جمهوری به‌عنوان شعار انتخاباتی مطرح شد: «آزادی، امنیت، آرامش و پیشرفت»، نه به امپراتوری دروغ و تزویر، برابری فرصت سیاسی، تزریق امید به جامعه خسته، عدالت جنسیتی، مبارزه با کاسبان تحریم (رضایی و ترابی، ۱۳۹۲: ۱۳۱)، حقوق شهروندی، احترام به فرهنگ و هویت‌های متکثر ایرانی، احترام به نظر مخالفان و منتقدان، مبارزه با محدودیت‌های فیلترینگ، مبارزه با فساد و رانت‌خواری سازمان‌یافته، دوری از تنش‌آفرینی سیاسی و مذهبی در داخل و منطقه، چرخش زندگی مردم و چرخ‌های سانسور فیلترها، صیانت از آزادی‌های شخصی و اجتماعی افراد، قشرها، اقوام و اقلیت‌های مختلف و... بود (زائر کعبه و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۱۷ - ۱۲۰، مجیدی و رحیمی نیا، ۱۳۹۷: ۱۳۸ - ۱۳۶).

مرور ادبیات تحقیق

سیدهادی مصطفوی و دیگران (۱۳۹۸)، در مقاله «تحلیل سیاست‌های قومی، مذهبی و تأثیر آن بر مشارکت سیاسی و راه‌های ارتقای آن؛ مورد مطالعه: قوم ترکمن استان گلستان»؛ با روش پیمایشی بررسی چهار شکاف اجتماعی نسلی، جنسیتی، قومی و مذهبی در شهرهای گنبد، بندر ترکمن و مراوه‌تپه پرداخت. پرسش اصلی مقاله این است که قومیت و مذهب به‌عنوان دو شکاف مهم و برجسته در کل ایران و به‌ویژه استان گلستان چه تأثیری بر سطح مشارکت سیاسی در این استان و نیز جهت‌گیری‌های آن به سمت جناح‌ها و احزاب سیاسی و نیز شعارهای انتخاباتی دارد؟ نتایج این پژوهش نشان می‌دهد

که میان هویت قومی و مذهبی جامعه مورد مطالعه، تعاملات آنان با سایر اقوام و مذاهب، احساس نابرابری اجتماعی کمتر یا بیشتر و نیز احساس مشروعیت نظام سیاسی قوی‌تر یا ضعیف‌تر و سطح و نوع مشارکت سیاسی در جامعه مورد مطالعه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

سجاد عموزاده خلیلی و احمد رشیدی (۱۳۹۷)، در مقاله «سیاست قومی و امنیت‌سازی سیاسی ج.ا. ایران در منطقه ترکمن صحرا با تأکید بر دوره اصلاحات»؛ به بررسی مسئله وحدت و یکپارچگی ملی و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران پرداخت. پرسش اصلی پژوهش این است که سیاست‌های قومی جمهوری اسلامی ایران در دوره اصلاحات در مورد قوم ترکمن چگونه بوده است؟ نتایج این تحقیق بدین شرح می‌باشد که سیاست‌های قومی و اقدامات دولت‌های مختلف جمهوری اسلامی در مسیر امنیت‌سازی در منطقه ترکمن صحرا در مسیر درستی قرار داشته که البته نیاز به تقویت و در برخی موارد بازنگری در فرایندها دارد. در دوره اصلاحات به دلیل دیدگاه فضای باز سیاسی و همدلی و همگرایی بیشتر بین اقوام مختلف کشور از جمله قوم ترکمن با مجموعه ملی ایران، سیاست‌های قومی وارد مرحله جدید و متفاوتی شده است.

رضا کاظمی (۱۳۹۵)، در مقاله «بررسی تأثیر مدیریت اقوام بر امنیت مرزهای کشور؛ مطالعه موردی اقوام ترکمن شهرستان‌های گنبد و بندر ترکمن»؛ با روش پیمایشی به بررسی رابطه قومیت و امنیت در مرزهای ایران و ترکمنستان (با تأکید بر قوم ترکمن) و مدیریت اقوام در امنیت مرزها پرداخت. نتایج این تحقیق نشان داد بین اقوام ترکمن و ایجاد امنیت در مرز ایران و ترکمنستان رابطه وجود دارد. بین سطح معیشت مرزنیسان و امنیت مرز ایران و ترکمنستان رابطه معناداری وجود دارد. بیشترین تأثیر مربوط به معیشت اقوام در ایجاد امنیت مرزها بوده و کمترین تأثیر مربوط به مشترکات فرهنگی می‌باشد.

نوراله قیصری و دیگران (۱۳۹۶)، در مقاله «انتخابات ریاست جمهوری؛ مدلی نظری برای تبیین پیروزی یک کاندیدا بر سایر رقبای»؛ به دنبال ارائه الگویی نظری برای شناسایی یکی از عوامل مؤثر بر سرنوشت رقابت انتخاباتی و پیروزی کاندیدا با استفاده از رهیافت بسیج منابع و تعیین نوع منابع در اختیار کاندیداها و نظریات آن بوده است. فرضیه اصلی پژوهش بر این اصل استوار است که «بسیج منابع در اختیار کاندیدا یا کاندیداهای یک حزب، در فرایند انتخابات، عامل پیروزی کاندیدا یا کاندیداها بر رقبای آنهاست».

رحمان قهرمان‌پور (۱۳۹۴)، در کتاب «بازی انتخابات ریاست جمهوری در ایران»؛ به دلایل پیروزی حسن روحانی در انتخابات یازدهم ریاست جمهوری پرداخته است. وی در رابطه با نتایج غیرمنتظره انتخابات در این چند دوره اخیر در انتخابات ریاست جمهوری، بر این عقیده است که در این بازی احتمال برد نامزدی بیشتر است که دانش انتخابات را با هنر مبارزات انتخاباتی درهم آمیزد و جسارت و توان لازم را برای ادامه بازی داشته باشد.

مختار نائیجی کیاکلا و همکاران (۱۳۹۳)، در مقاله «بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر رفتار انتخاباتی؛ مطالعه موردی بلوچ و ترکمن»؛ به دنبال بررسی و تحلیل نقش سرمایه اجتماعی بر رفتار انتخاباتی در دو قوم بلوچ و ترکمن هستند تا جوابی برای این پرسش بیابند که تقویت یا کاهش سرمایه اجتماعی چه اثراتی می‌تواند بر رفتار انتخاباتی دو قوم مذکور برجای بگذارد. یافته‌های پژوهش که به روش پیمایشی و جامعه آماری افراد بالای هیجده سال شهرستان‌های آق‌قلا از قوم ترکمن و شهرستان خاش از قوم بلوچ است و با کمک نرم‌افزار Spss مورد تحلیل قرار گرفت، حاکی از آن بود که ضریب همبستگی متغیر سرمایه اجتماعی با رفتار انتخاباتی برابر با ۰/۳۸۶ است.

پاول لازارسفیلد و برنارد برلسون (۱۹۷۸)، در مقاله «شاخص تمایل سیاسی»؛ بر این عقیده‌اند که می‌توان رفتار سیاسی، رفتار انتخاباتی و کم‌وکیف مشارکت سیاسی افراد و اقشار مختلف در سطح جامعه را با توجه به وضعیت سیاسی، اقتصادی، مذهبی، مسکونی و دیگر ویژگی‌های معمولی رأی‌دهندگان با دقتی زیاد پیش‌بینی کرد. آن‌ها با مطرح کردن رفتار رأی‌دهی به مثابه کارکردی از محیط اجتماعی بر این اعتقادند که افراد رأی‌دهنده، پذیرندگان منفعل وضعیت اجتماعی‌اند که افراد و اقشار خود را در آن‌ها می‌بینند و دست به اقدام و کنش می‌زنند.

الف- نوآوری تحقیق و وجه ممیزه پژوهش

در اثر وجود ساختار و سپهر اجتماعی متنوع و متکثر فرهنگی - قومی در ایران، گفتمان‌های مختلف برای کسب قدرت در بازاریابی سیاست، گروه‌های قومی و مذهبی را مدنظر تبلیغات و شعارهای خود قرار داده‌اند. در همین راستا در انتخابات ریاست

جمهوری همواره این مقوله، نقش و جایگاه کلیدی در سیاست‌ها و شعارهای مطرح شده از سوی جریان‌های مختلف داشته‌اند.

بررسی پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه تحلیل رفتار رأی‌دهی اقوام نشان می‌دهد که تاکنون متغیرهای تأثیرگذار بر رفتار سیاسی اقوام و اقلیت‌ها در فرآیند انتخابات با تکیه بر یک قوم خاص، با در نظر گرفتن وضعیت داخلی و خارجی کشور در انتخابات، از منظر جامعه‌شناختی طبقه‌بندی و ارزیابی نشده است. به همین منظور این پژوهش با کاربردی روش پیمایشی می‌کوشد ضمن استفاده از مبانی نظری و نقد و بررسی پژوهش‌های انجام شده در این زمینه، عوامل مؤثر بر کنشگری قوم ترکمن را در انتخابات دوازدهم ریاست جمهوری احصا کند، سپس اولویت‌سنجی مطالبات قوم ترکمن در رأی‌دهی به گفتمان اعتدال را بررسی و تحلیل نماید.

چارچوب نظری تحقیق

سنجش‌گرایی‌ها و تمایلات سیاسی - اجتماعی اقشار، طبقات و گروه‌های مختلف اجتماعی، بخصوص اقوام و اقلیت‌ها از موضوعات مهمی است که جامعه‌شناسی سیاسی می‌کوشد از طریق الگوی رفتار رأی‌دهی به صورت تخصصی به آن‌ها دست یابد (مارش و استوکر، ۱۳۸۸: ۱۲۳). نایت و مارشال در سال ۲۰۰۲ با تحلیل مطالعات قبلی، طرحی در مورد متغیرهای تعیین‌کننده رفتار رأی‌دهی در نظام‌های سیاسی دموکراتیک نگارش کردند که برخی از مهم‌ترین یافته‌های آن‌ها در شکل زیر آورده شده است:

متغیرهای جمعیت‌شناختی	چون شغل، جنسیت، تحصیلات، مذهب، نژاد، مدت اقامت، میزان درآمد، سن، سواد رسانه‌ای،
وابستگی‌های گروهی	مواردی چون عضویت و فعالیت گروهی و حزبی، هویت قومی، جامعه‌پذیری سیاسی، اجتماعی شدن، ساختار قومی قبیله‌ای، ارزش‌ها و مناجاری جمعی، تربیت خانواده‌نگی،
وابستگی حزبی	هویت حزبی، نزدیکی حزبی، شدت تعصبات و احساسات حزبی، احتمال رأی دادن به، فعالیت‌ها و علاقه‌مندی به کارزارهای تبلیغاتی و...
مسائل و بحران‌های کلیدی	اهمیت و برجستگی فردی و جمعی، موفقیت‌شناختی افراد و احزاب، کم و کیف رقابت‌های حزبی و شکل‌گیری بازی قدرت سیاسی، ارائه راهکارها برای حل مسائل و مضامین کلیدی، مطرح کردن
نگرش‌های سیاسی - اجتماعی	هم‌راستا یا زاویه‌داری با ایدئولوژی حاکم در داخل و جهان، نگرش نخبه‌سالاری یا توده‌گرایی، کم و کیف اقتدارگرایی سیاسی، میزان از خود بیگانگی، نامنجاناری اجتماعی و مسئولیت‌پذیری، کم و کیف
ارزش‌های سیاسی	اهداف و اولویت‌های سیاسی - اجتماعی، اهداف و اولویت‌های خانواده‌نگی و فردی
عملکرد و سوابق اجرایی و مدیریتی احزاب و جریان‌ها	کم و کیف تغییر و تحولات اجتماعی - اقتصادی و عملکرد مطلوب یا نامطلوب در قبال آن، کم و کیف میزان نقش و مسئولیت‌پذیری در قبال تغییرات، تلاش جهت برون‌رفت از وضعیت فعلی
چهره‌های حزبی	بررسی محبوبیت با عدم محبوبیت آن‌ها، بررسی تمایزات دوگانه در مورد جریان‌ها نسبت به موضوعاتی چون صداقت، اعتماد، امانت‌داری، مدیریتی؛
ویژگی‌های شخصی نامزدها	

(نایت، ۲۰۰۲: ۲۳، ایوانز، ۲۰۰۴: ۱۵۳، دهقانی، ۱۳۹۵: ۱۴۰ - ۱۴۵).

پایان توجه به جدول فوق، الگوی رفتار رأی‌دهی شهروندان در نظام‌های سیاسی دموکراتیک بدین شرح است:

الف - رویکرد جامعه‌شناختی

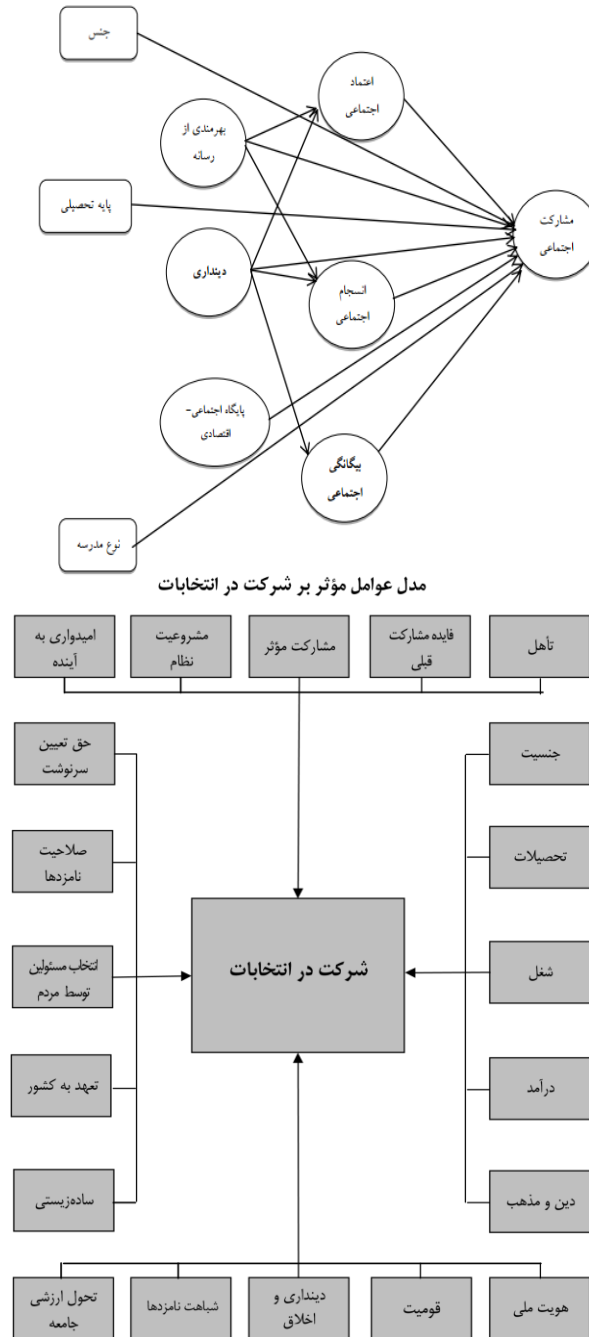
نظرات و دیدگاه‌های گروه تحقیقاتی دانشگاه کلمبیا (۱۹۴۰) و لازارسفیلد، آندره زیگفرید، فرانسوا گوگیل، لیپست و ... از جمله این نحله‌اند. بر خلاف نظریات روان‌شناسانه که بر سطح تحلیل فردی توجه دارند، نظریه جامعه‌شناختی بر این مبنا استوار است که شرایط اجتماعی، محیطی، جغرافیایی، اقتصادی و فرهنگی در رفتار انتخاباتی افراد مؤثر است؛ چراکه بین شرایط اجتماعی افراد و گرایش‌های سیاسی آن‌ها رابطه‌ای مستقیم وجود دارد (لازارسفیلد و دیگران، ۱۳۸۲: ۱۴ - ۱۶). لازارسفیلد نتیجه می‌گیرد که فرد از نظر سیاسی آن‌گونه می‌اندیشد که از نظر اجتماعی در آن به سر می‌برد. خصلت‌های اجتماعی تعیین‌کننده گرایش‌ها و ترجیحات سیاسی افرادند (لازارسفیلد و دیگران، ۱۳۸۲: ۱۶-۷). در مورد تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی (سن،

جنسیت، تحصیلات، درآمد و...) باید گفت که مطابق با مطالعات پیمایشی انجام گرفته در برخی نظام‌های سیاسی دموکراتیک غربی این‌گونه نتایج بدست آمده است: «افراد در سنین مختلف، رفتار سیاسی متفاوت و بعضاً متعارضی از خود نشان داده‌اند. بدین صورت که میان سن و مشارکت در اوامر سیاسی - اجتماعی رابطه خطی حاکم است؛ بدین صورت که با افزایش سن، احتمال مشارکت سیاسی و رأی دادن افزایش می‌یابد» (دهقانی، ۱۳۹۵: ۱۴۵) و برخی دیگر برای نسبت میان سن و رأی دادن از رابطه (U) نام می‌برند؛ بدین صورت که احتمال رأی‌دهی در سنین جوانی پایین سپس در سنین میانی افزایش می‌یابد و باز در سنین سالمندی کاهش می‌یابد (لیپست ۱۹۵۹: ۱۸۷). کانورس در مطالعات خود در مورد ایدئولوژی و تأثیر آن بر نگرش سیاسی - اجتماعی شهروندان به تقسیم‌بندی پنج‌گانه آن‌ها در الگوی رفتار رأی‌دهی رسیده است که در جدول زیر آورده شده است:

ایدئولوگ‌ها	افرادی که از دانش و تخصص سیاسی - اجتماعی برخوردارند و در مورد مسائل و مضامین مختلف جامعه، سیاست‌گذاری‌ها، جریان‌ها و گفتمان‌ها دارای چارچوب فکری اند
تأخیری ایدئولوگ	کسانی که دارای چارچوب نظام فکری منسجم هستند اما فهم آن‌ها از موضوعات تخصصی احزاب و جریان‌های سیاسی و ایدئولوژی‌های محدود است
ذینفعان	کسانی که حمایت آن‌ها از احزاب، نامزدها و جریان‌های انتخاباتی در صورتی خواهند بود که حزب یا جریان مورد نظر نماینده منافع گروه اجتماعی خاصی باشد
زمان محوران	افرادی که فاقد هرگونه تفکر و نگرش سیاسی و تخصصی، براساس وضع موجود به حمایت یا انتقاد از دولت وقت می‌پردازند
فاقد محتوای ایدئولوژیک	این افراد برخلاف گروه نخست بعضی ایدئولوگ‌ها، علاقه‌ای به پیچیدگی‌های سیاست و قدرت ندارند و دارای نظام فکری چارچوب‌داری نیستند.

(کانورس، ۱۹۶۴: ۱۹ - ۵۰).

در مورد جدول فوق و الگوی پنج‌گانه کانورس باید گفت که در حوزه الگوهای رفتار رأی‌دهی اغلب، مدل «همه یا هیچ» حکم فرماست؛ بدین صورت که تنها عده معدودی از افراد دارای ثبات فکر، نگرش و لایتغیر در مسائل سیاسی - اجتماعی هستند اما اکثریت جامعه بنا بر شرایط زمانی و مکانی و تغییر و تحولات سیاسی - اجتماعی، دائم در حال تغییر کنش و نگرش هستند و آن‌ها با توجه به اهمیت و نگرانی موضوعات خاص و توجه به نفع مادی و ارزشی خود، دست به کنش و الگوی رفتاری می‌زنند (دهقانی، ۱۳۹۵: ۱۴۵ - ۱۴۶). نگرش جامعه‌شناختی در الگوی رفتار رأی‌دهی در شکل‌های زیر آورده شده است:

(پرچمی، ۱۳۹۵: ۵۶، افشانی و جنتی فر، ۱۳۹۵: ۸۱ - ۸۳).

ب- رویکرد انتخاب عقلانی

درواقع این رویکرد تلاش می‌کند به این پرسش‌ها پاسخ دهد که چرا مردم رأی می‌دهند؟ ثانیاً چرا احزاب، گرایش، کاندید، جناح خاصی را بر دیگران ترجیح می‌دهند؟ فرضیه اساسی این نظریه مبتنی بر این اصل است که نتایج انتخابات به شدت به نتایج و عملکرد اقتصادی، خصوصاً سیاست‌گذاری در حوزه مهار یا گسترش مقولاتی چون رکود اقتصادی، تورم و بیکاری فزاینده، رفاه، بهداشت و... بستگی دارد (دارابی، ۱۳۸۸: ۳۲۷). کسانی چون آنتونی داونز، جیمز بوکانان، گوردون تولاک، ویلیام ریکر، پیتاردشاک، دنیس مولر و... (نئوکلاسیک‌های انتخاب عقلانی) و جورج هومنز، مایکل هشتر، دانیل لیتل و... (ساختارگرایان انتخاب عقلانی)، گراهام والاس، والتر لیپمن، بوکانان، دیوید اسنو، برایان فی و... براین عقیده‌اند که هرکسی بتواند بیشترین منافع را برای مردم ایجاد کند و برای آن‌ها چشم‌انداز امیدوارکننده‌ای طراحی کند، می‌تواند اعتماد و اعتقاد اکثریت مردم را به خود جلب کند؛ لذا معروف است که می‌گویند هرکسی نان دهد، فرمان دهد» (داونز، ۱۹۵۷: ۴۳ - ۴۵، دهقانی، ۱۳۹۵: ۱۵۴)؛ بنابراین در این نگرش، جامعه به صورت سیستمی فرض می‌شود که محاسبه‌گری و عقلانیت؛ جهت هزینه کردن حداقل و بیشینه کردن منافع در حوزه‌های فردی، جمعی و گروهی است. شهروندان جامعه دنبال تأمین مطلوب منافع خود در ابعاد مختلف هستند و از سوی دیگر گروه‌ها، احزاب و افراد برای کسب قدرت دنبال به دست آوردن اعتماد بیشترین افراد جامعه‌اند تا بتوانند به اهداف مطلوب خود دست یابند (کلاتری، ۱۳۸۴: ۵). از این‌رو رأی‌دهندگان سعی می‌کنند از میان تبلیغات نامزدها، به نامزد و برنامه‌ای رأی دهند که منافع آنان را به خوبی تأمین می‌کند (رضوانی، ۱۳۸۶: ۱۵۲ - ۱۵۴). به‌طور کلی اهمیت متغیر و شاخص‌های اقتصادی در ترجیحات سیاسی شهروندان در چرخه زیر آورده شده است:

وضعیت اقتصادی ← برداشت رأی دهندگان از وضعیت اقتصادی ← نحوه‌ی رأی دهی

کرامر (۱۹۷۱) از وضعیت فوق به‌عنوان «خوشبختی اقتصادی شخصی» یاد کرده است؛ بدین صورت که مدعی است «فرد و طبقاتی که به‌رغم بهبود وضعیت اقتصاد کشور، اما درآمد شخصی آن‌ها در اثر تغییر و تحولات کاهش یافته است و دلیل آن را سیاست‌گذاری و مدیریت دولت حاکم بدانند، در چنین وضعیتی امکان دارد در دور بعد

برای تنبیه دولت و جریان حاکم، به گفتمان رقیب رأی دهد» (کرامر، ۱۹۷۱: ۲۳ - ۲۷، دهقانی، ۱۳۹۵: ۱۵۶ - ۱۵۷).

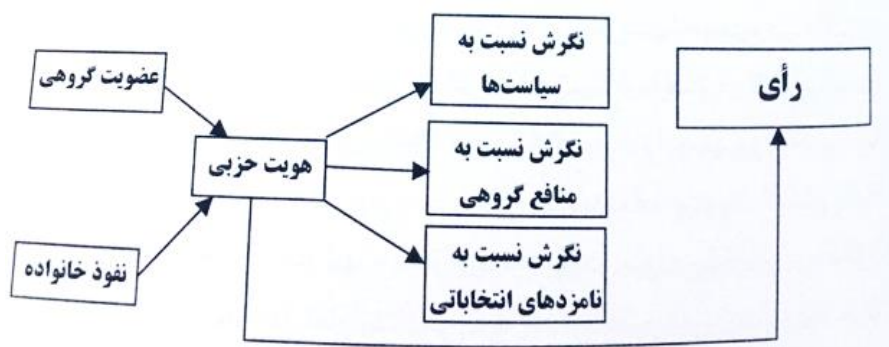
پ- رویکرد روان‌شناختی

مدل پژوهشگران دانشگاه میشیگان (۱۹۴۸)، تحقیقات کمپل و همکاران، افرادی چون چالز مریام، ویلیام جیمز، بنتلی، لاسول، اینگلهارت، بارت، رابرت دال و... در این نحله قرار دارند. این نگرش برعکس نگاه قبلی، رفتار سیاسی و رفتار رأی‌دهی را تابع تلقی افراد از موضوعات سیاسی مهم در جامعه و تأثیرگذاری عوامل روانی می‌داند. اینان تعلق خاطر و وابستگی حزبی، پیوند و علاقه عاطفی و احساسی به یک جریان یا گرایش خاص افراد را در تعیین ترجیحات سیاسی و کنش خاص مهم و کلیدی قلمداد کرده‌اند (ایوی، ۱۳۷۷: ۲۲۰ - ۲۲۱). رأی دادن قبل از اینکه پدیده‌ای اجتماعی باشد یک عمل سیاسی است و تابع عوامل روانی و عاطفی و تلقی افراد از موضوعات سیاسی مهم و کلیدی در جامعه است (کلانتری، ۱۳۸۴: ۱۶۸-۱۶۷)؛ پس افراد اغلب با توجه به ویژگی‌های روانی فردی و انگیزه‌های شخصی و تعلقات سیاسی که دارند، به سراغ انتخابات می‌روند. پژوهشگران میشیگان در کتاب «رأی‌دهندگان آمریکایی» به مطالعه انتخابات مختلف ریاست جمهوری آمریکا پرداختند و به این نتیجه رسیدند که مهم‌ترین متغیر توضیح‌دهنده آرای افراد، وابستگی حزبی رأی‌دهندگان است. اغلب رأی‌دهندگان توجه چندانی به برنامه‌های احزاب و موضوعات یادشده از سوی نامزدها نمی‌کنند و بسیاری از آنها چندان علاقه‌ای به این امور ندارند (صالحی نجف‌آبادی، ۱۳۹۴: ۸۸ - ۸۹).

رونالد اینگلهارت در همین راستا بر این اعتقاد است؛ رفتار رأی‌دهی افراد بر مبنای این تعیین می‌شود که در کجای سلسله‌مراتب نیازها قرار داشته باشند. به این ترتیب، قشرهای مرفه اغلب به گروه‌های سیاسی دارای اهداف فرهنگی و گروه‌های کم‌درآمد باید به گروه‌هایی با اهداف اقتصادی رأی دهند (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۱۲۴). در مورد ویژگی‌های شخصی نامزدها و گفتمان‌های ارائه‌شده، دیدگاه‌های نظری مختلفی در مورد رفتار رأی‌دهی شهروندان ارائه شده است. نظریه تعادل اجتماعی (رأی‌دهندگان تمایل دارند میان مسائل و گفتمانی که نامزد مطلوب و یا جریان و حزب مطلوب آن‌ها مطرح می‌کند با آنچه در ذهنشان به آن باور دارند، بیشتر از آنچه واقعیت داشته باشد؛ هماهنگی

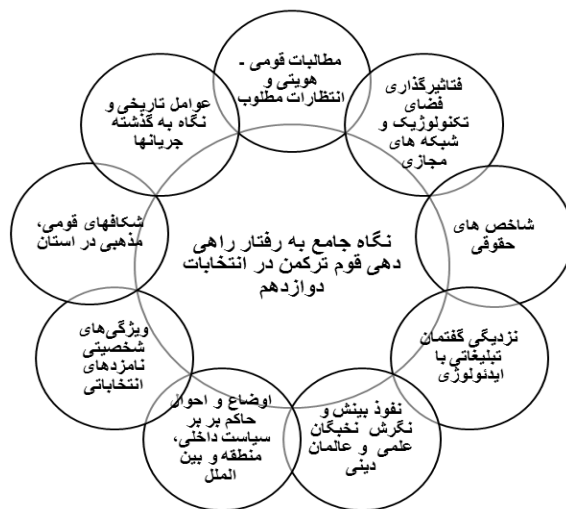

ایجاد کند) و قضاوت اجتماعی (رای‌دهندگان که بیشتر درگیر کمپین‌های انتخاباتی می‌شوند تمایل بیشتری دارند که میان موضع نامزد انتخاباتی موردنظرشان و باورهای خودشان هماهنگی و تعادل ایجاد کنند) از مهم‌ترین نظریاتی است که در این راستا مطرح شده است (اوسکام و شوتز، ۲۰۰۵: ۳۲۲ و دهقانی، ۱۳۹۵: ۱۶۴). نگرش روان‌شناختی اجتماعی مکتب میشیگان در شکل زیر آورده شده است:

مدل مفهومی پژوهش

مدل مفهومی مدلی است که محقق، روابط میان متغیرها را بر اساس چارچوب نظری پژوهش پیش‌بینی و پیش‌فرض تحلیلی خود قرار می‌دهد. به عبارت دیگر در هر پژوهش؛ هدف محقق بسته به نوع پژوهش، شناسایی مدل مفهومی یا آزمون مدل مفهومی است که بر اساس مرور ادبیات پژوهش بدست آمده است. بر اساس مبانی نظری مطرح شده در قسمت قبل، مدل مفهومی،^۱ فرضیات و سؤالات پژوهش به صورت جامع و سیستمی در زیر شکل گرفته است.

(محمودی‌رجا، ۱۴۰۰)

فرضیه‌های پژوهش

- * عوامل حقوقی در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است؛
- * عوامل تاریخی در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است؛
- * ویژگی‌های شخصیتی نامزد در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است؛
- * انتظارات انتخاباتی در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است؛
- * تأثیرپذیرفتن از معتمدان سیاسی و دینی اقلیت‌ها در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است؛
- * قرابت با ایدئولوژی‌های مذهبی اقلیت‌ها در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است؛
- * روند تحولات جهانی و منطقه در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است؛

* روند شبکه‌های مجازی در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، توصیفی و پیمایشی است. جامعه آماری، شهروندان ترکمن در کشور می‌باشند که به صورت تصادفی ساده بعنوان نمونه آماری انتخاب شدند که پرسشنامه‌ها بین شهروندان ترکمن کشور که در دسترس قرار داشتند توزیع گردیده است که تعداد پرسشنامه‌های تحلیل شده ۳۴۴ نفر می‌باشد. در این پژوهش در بخش استنباطی برای آزمون مدل؛ از معادلات ساختاری مبتنی بر واریانس با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و حداقل مربعات جزئی و برای سنجش وضعیت مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری سال گذشته از آزمون تی تک‌نمونه با استفاده از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. مدلیابی به کمک اسمارت پی ال اس در حوزه‌های متنوع از جمله حوزه علوم اجتماعی کاربرد دارد. البته مزیت اصلی آن در این است که این نوع مدلیابی نسبت به لیزرل قادر به اجرای مدلهای پیچیده می‌باشد. از طریق مدلیابی اسمارت PLS می‌توان ضرایب رگرسیون استاندارد را برای مسیرها، ضرایب تعیین را برای متغیرهای درونی و اندازه شاخص‌ها را برای مدل مفهومی بدست آورد (ون وو^۱، ۲۰۱۰). در روش حداقل مربعات جزئی^۲، برای سنجش بخش اندازه‌گیری که مربوط به پایایی و روایی ابزار پژوهش (پرسشنامه) می‌باشد از آزمون‌های آلفا کرونباخ، پایایی ترکیبی، روایی واگرا و همگرا استفاده شده است که در ادامه شرح داده می‌شود و پس از بررسی بخش اندازه‌گیری ابزار پژوهش به بررسی برازش کلی مدل برای تأیید و رد فرضیات و سؤالات استفاده می‌شود که در این پژوهش از برازش کلی مدل استفاده شده است و پس از آنکه برازش کلی مدل مورد تأیید قرار گرفته است، حال نوبت آن است که به بررسی فرضیات پردازیم. در بررسی فرضیه پژوهش از آمار تی تک‌نمونه استفاده شده است و برای سنجش سؤالات از آزمون تی تک‌نمونه استفاده شده است. در پایان برای رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر مشارکت

---

1. Wen wu
2. PLS (Partial Least Square)

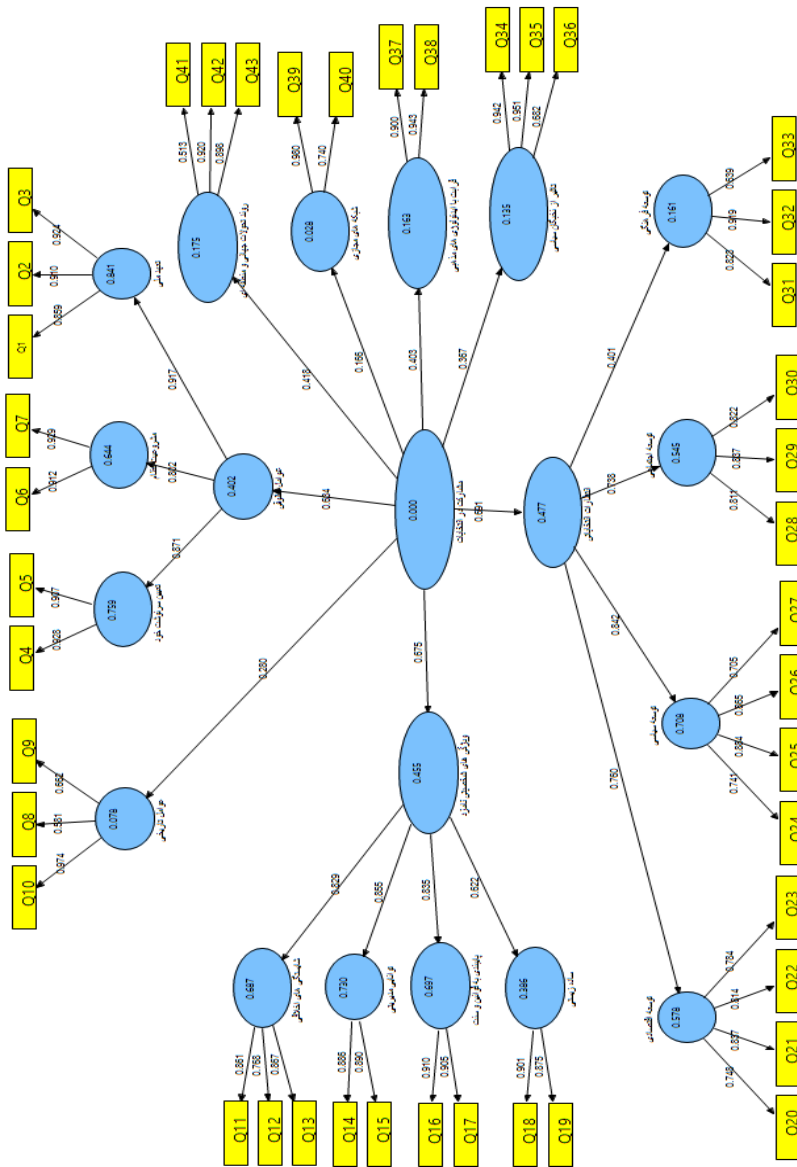
قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری از نظر قوم ترکمن از آزمون فریدمن استفاده شده است.

پایایی و روایی در روش حداقل مربعات جزئی؛ ضریب بارهای عاملی،
آلفاکرونباخ، پایایی ترکیبی، روایی همگرا و روایی واگرا
الف- ضریب بارهای عاملی

بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص‌های یک سازه با آن سازه محاسبه می‌شوند که اگر این مقدار برابر و یا بیشتر از مقدار ۰/۴ شود مؤید این مطلب است که واریانس بین سازه و شاخص‌های آن از واریانس خطای اندازه‌گیری آن سازه بیشتر بوده و پایایی در مورد آن مدل قابل قبول است. هرچند برخی نویسندگان مثل ریوارد و هاف^۱ (۱۹۹۸) عدد ۰/۵ را به‌عنوان مقدار ملاک بارهای عاملی ذکر نموده‌اند.

---

1. Rivard and Huff

شکل ۲: پیمایش کیفیت زندگی

ب- آلفای کرونباخ

معیاری کلاسیک برای سنجش پایایی و سنج‌های مناسب برای ارزیابی پایداری درونی (سازگاری درونی) محسوب می‌شود. مقدار آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷. بیان‌گر پایایی قابل قبول است.

پ- پایایی ترکیبی

معیار پایایی ترکیبی در مدل‌سازی معادلات ساختاری معیار بهتری از آلفای کرونباخ به شمار می‌رود چراکه در محاسبه پایایی ترکیبی، شاخص‌های با بار عاملی بیشتر اهمیت زیادی‌تری دارند (وینزی و همکاران، ۲۰۱۰). با عنایت به موارد فوق و با توجه به جدول ۲، مقدار تمامی سازه‌ها مورد تأیید هستند، برآزش مناسب مدل‌های اندازه‌گیری تأیید می‌شود. ت- روایی همگرا: روایی همگرا^۱ معیاری است که برای برآزش مدل‌های اندازه‌گیری در روش حداقل مربعات جزئی بکار برده می‌شود. معیار میانگین واریانس استخراج شده نشان‌دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با شاخص‌های خود است.

جدول ۲. آلفای کرونباخ، ضریب پایایی ترکیبی، میانگین واریانس استخراج شده

ردیف	متغیر	پایایی ترکیبی	آلفا کرونباخ	میانگین واریانس استخراج شده
		بزرگ‌تر از ۰/۷	بزرگ‌تر از ۰/۷	بزرگ‌تر از ۰/۵
۱	مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری	0.714748	0.794713	0.665395
۲	قوانین و سنت	0.903092	0.785421	0.823309
۳	ساده زیستی	0.881583	0.732155	0.788278
۴	انتظارات انتخاباتی	0.869182	0.836256	0.734861
۵	توسعه اقتصادی	0.874088	0.808117	0.634845
۶	توسعه سیاسی	0.877349	0.81146	0.643493
۷	توسعه اجتماعی	0.863205	0.762867	0.67781
۸	توسعه فرهنگی	0.841302	0.706411	0.643498

1. Convergent Validity

ادامه جدول ۲-

ردیف	متغیر	پایایی ترکیبی	آلفا کرونباخ	میانگین واریانس استخراج شده
		بزرگ‌تر از ۰.۷	بزرگ‌تر از ۰.۷	بزرگ‌تر از ۰.۵
۹	تأثیر از نخبگان و معتمدان سیاسی و دینی	0.89926	0.831985	0.75238
۱۰	ایدئولوژی مذهبی و اقلیت‌ها	0.918792	0.826425	0.849853
۱۱	شبکه مجازی	0.857463	0.743825	0.754097
۱۲	عوامل حقوقی	0.921631	0.90004	0.62806
۱۳	تحولات جهانی	0.833751	0.714809	0.638754
۱۴	تعهد ملی	0.925771	0.879469	0.806251
۱۵	مشروعیت نظام	0.917588	0.820868	0.847737
۱۶	تعیین سرنوشت خود	0.9144	0.813497	0.842317
۱۷	عوامل تاریخی	0.793907	0.727451	0.574782
۱۸	ویژگی شخصیتی نامزد	0.891337	0.861257	0.7481418
۱۹	ویژگی اخلاقی	0.871463	0.77977	0.693881
۲۰	ویژگی مدیریتی	0.881867	0.732101	0.788697

روایی واگرا: روش فورنل و لارکر

میزان رابطه یک سازه با شاخص‌هایش در مقایسه رابطه آن سازه با سایر سازه‌هاست؛ به طوری که روایی واگرایی قابل قبول یک مدل حاکی از آن است که یک سازه در مدل تعامل بیشتری با شاخص‌های خود دارد تا با سازه‌ای دیگر.

جدول ۳. رویی واگرا

سازه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱. انتظارات انتخاباتی	0.85724							
۲. تأثیر از نخبگان و معتمدان	0.161395	0.867398						
۳. ایدئولوژی‌های مذهبی	0.172506	0.322097	0.921875					
۴. شبکه‌های مجازی	0.025174	0.230847	0.122015	0.868388				
۵. عوامل حقوقی	-0.17975	-0.08956	-0.23981	0.036316	0.792502			
۶. روند تحولات جهانی	0.333791	0.01456	0.044663	0.052739	-0.13553	0.799221		
۷. عوامل تاریخی	0.133315	0.09069	0.01167	-0.00612	-0.16962	0.070177	0.758144	
۸. ویژگی شخصیتی نامزد	0.224078	0.139893	0.109797	0.159637	-0.26314	0.192615	0.148005	0.864952

برازش کلی مدل

برازش کلی مدل، شامل هر دو بخش مدل اندازه‌گیری و ساختاری می‌شود و با تأیید برازش آن بررسی برازش در یک مدل کامل می‌شود. برای بررسی برازش مدل کلی تنها از یک معیار به نام برازش کلی مدل^۱ استفاده می‌شود. این معیار از طریق فرمول زیر بدست می‌آید:

$$\sqrt{.4552} \times \sqrt{.6934} = .5618$$

$$= \sqrt{\text{communality}} \times \sqrt{R^2}$$

برازش کلی مدل

به طوری که **Communalties** نشانه میانگین مقادیر اشتراکی هر سازه می‌باشد و R^2 نیز مقدار میانگین مقادیر R Squares سازه‌های درون‌زای مدل است.

جدول ۴. مفروضات برازش کلی مدل

ردیف	متغیر	میانگین واریانس به اشتراک گذاشته‌شده	R ²
		بزرگ‌تر از .۷	بزرگ‌تر از .۷
۱	مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری	0.665395	
۲	قوانین و سنت	0.823309	0.697483
۳	ساده زیستی	0.788278	0.386467
۴	انتظارات انتخاباتی	0.734861	0.477319
۵	توسعه اقتصادی	0.634845	0.57813
۶	توسعه سیاسی	0.643493	0.708274
۷	توسعه اجتماعی	0.67781	0.544937
۸	توسعه فرهنگی	0.643498	0.160852
۹	تأثیر از نخبگان سیاسی و دینی	0.75238	0.134603
۱۰	ایدئولوژی مذهبی و اقلیت‌ها	0.849853	0.16258
۱۱	شبکه مجازی	0.754097	0.027528
۱۲	عوامل حقوقی	0.62806	0.402429
۱۳	تحولات جهانی	0.638754	0.174753

ادامه جدول ۴-

ردیف	متغیر	میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده	R ²
		بزرگ‌تر از ۰.۷	بزرگ‌تر از ۰.۷
۱۴	تعهد ملی	0.806251	0.840826
۱۵	مشروعیت نظام	0.847737	0.643606
۱۶	تعیین سرنوشت خود	0.842317	0.758689
۱۷	عوامل تاریخی	0.574782	0.078184
۱۸	ویژگی شخصیتی نامزد	0.7481418	0.455342
۱۹	ویژگی اخلاقی	0.693881	0.686706
۲۰	ویژگی مدیریتی	0.788697	0.730454
	میانگین	۰.۶۹۳۴	۰.۴۵۵۲

وتزلزل و دیگرا (۲۰۰۹)، سه مقدار ۰.۱، ۰.۲۵، ۰.۳۶ را بعنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای برازش کلی مدل معرفی نموده‌اند (وتزل، ۲۰۰۹)؛ بنابراین حاصل شدن ۰.۵۶۱۸ برای برازش کلی مدل نشان از برازش کلی قوی مدل دارد.

یافته‌های استنباطی

فرضیه اول: به نظر می‌رسد عوامل حقوقی در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است.

به منظور بررسی فرضیات پژوهش از آزمون "تی تک نمونه‌ای" استفاده شده است. در بررسی این فرضیه پژوهش وضعیت خود متغیر و ابعاد آن مورد آزمون قرار گرفته است. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای در جدول زیر ارائه شده است. در این آزمون سؤال مطرح شده در مورد میانگین جامعه در سطح خطای α مورد بررسی قرار می‌گیرد. آماره t در این آزمون دارای درجه آزادی $n-1$ بوده و به کمک رابطه زیر محاسبه می‌شود. در این رابطه $\bar{X}$ میانگین نمونه، $S_{\bar{X}}$ خطای معیار $\bar{X}$ بوده که به صورت $S_{\bar{X}} = \frac{s}{\sqrt{n}}$ محاسبه می‌شود.

$$t = \frac{\bar{X} - \mu_0}{S_{\bar{X}}}$$

این آزمون برای متغیرهای کمی به کار می‌رود و در مواردی برای تشخیص تأثیر یا عدم تأثیر یک متغیر (تا) در وضعیت مورد بررسی استفاده می‌شود، به طوری که اگر میانگین هر متغیر از حد معینی کمتر بود (در اینجا مقدار ۳/۰۰)، آن متغیر در پدیده مورد نظر مؤثر تلقی می‌شود. برای بررسی عوامل یا متغیرهای مؤثر با این آزمون، فرضیات زیر مطرح می‌گردد (مؤمنی و فعال قیومی، ۱۳۹۱).

$$\begin{cases} H_0: \mu = 3.00 \\ H_1: \mu \neq 3.00 \end{cases}$$

جدول ۵. آزمون تی (t) تک نمونه

متغیر	میانگین	سطح معناداری	مقدار آماره t
عوامل حقوقی	2.44228	./۰۰۱	51.164
تمهد ملی	2.37791	./۰۰۱	42.376
سرنوشت خود	2.42151	./۰۰۱	46.838
مشروعیت نظام	2.55959	./۰۰۱	49.148
عوامل تاریخی	3.72868	./۰۰۱	87.918
ویژگی‌های شخصیتی نامزد	3.41085	./۰۰۱	98.464
ویژگی اخلاقی	3.25872	./۰۰۱	80.371
ویژگی مدیریتی	3.36337	./۰۰۱	80.675
پایبندی به قوانین و سنت‌ها	3.56105	./۰۰۱	77.797
ساده زیستی	3.53634	./۰۰۱	69.750
انتظارات انتخاباتی	3.84365	./۰۰۱	151.566
توسعه اقتصادی	4.03488	./۰۰۱	125.375
توسعه اجتماعی	3.82849	./۰۰۱	110.163
توسعه سیاسی	3.80136	./۰۰۱	99.281
توسعه فرهنگی	3.65116	./۰۰۱	84.916
تأثیر پذیرفتن از نخبگان سیاسی و دینی اقلیت‌ها	3.45833	./۰۰۱	62.604
قرابت با ایدئولوژی‌های مذهبی اقلیت‌ها	3.82122	./۰۰۱	91.507
روند تحولات جهانی و منطقه	3.65601	./۰۰۱	94.051
روند شبکه‌های مجازی	3.12209	./۰۰۱	59.684

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود میانگین نمره بدست‌آمده برای نقش عوامل حقوقی در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن ۲/۴۴ است که این مقدار از میانگین فرضی (۳) کمتر است و با توجه به سطح معناداری (کمتر از ۰/۰۵) می‌تواند استنباط کرد که میانگین عوامل حقوقی در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، کمتر از حد متوسط است و در نتیجه فرضیه رد گردیده است و از میان ابعاد عوامل حقوقی، ابعاد تعهد ملی، تعیین سرنوشت خود و مشروعیت نظام به دلیل اینکه میانگینی کمتر از ۳ برخوردار است، این بعد از عوامل حقوقی رد شده است و از نظر قوم ترکمن مشارکت آن‌ها در انتخابات ربطی به تعهد ملی، تعیین سرنوشت خود و مشروعیت نظام ندارد.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد عوامل تاریخی در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است.

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود میانگین نمره بدست‌آمده برای نقش عوامل تاریخی در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن ۳/۷۲۸۶ است که این مقدار از میانگین فرضی (۳) بیشتر است و با توجه به سطح معناداری (کمتر از ۰/۰۵) می‌تواند استنباط کرد که میانگین عوامل تاریخی در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، بیشتر از حد متوسط است و از نظر قوم ترکمن مشارکت آن‌ها در انتخابات به عوامل تاریخی و نقشی تأثیرگذار در مشارکت آن‌ها بستگی دارد.

فرضیه سوم: به نظر می‌رسد ویژگی‌های شخصیتی نامزد در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است.

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود میانگین نمره بدست‌آمده برای نقش ویژگی‌های شخصیتی نامزد در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن ۳/۴۱۰۸ است که این مقدار از میانگین فرضی (۳) بیشتر است و با توجه به سطح معناداری (کمتر از ۰/۰۵) می‌توان استنباط کرد که میانگین ویژگی‌های شخصیتی نامزد در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، بیشتر از حد متوسط است و از نظر قوم ترکمن مشارکت آن‌ها در انتخابات به

ویژگی‌های شخصیتی نامزد مرتبط می‌باشد. از میان ابعاد ویژگی‌های شخصیتی نامزد، بعد پابندی به قوانین و سنت‌ها، ساده زیستی و ویژگی مدیریتی دارای وضعیت بهتری می‌باشند و نقش بیشتری در مشارکت شهروندان قوم ترکمن در انتخاب ریاست جمهوری گذشته داشته است.

فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد انتظارات انتخاباتی در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است.

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود میانگین نمره بدست آمده برای نقش انتظارات انتخاباتی در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، $3/8436$ است که این مقدار از میانگین فرضی (۳) بیشتر است و با توجه به سطح معناداری (کمتر از ۰/۰۵) می‌توان استنباط کرد که میانگین انتظارات انتخاباتی در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، بیشتر از حد متوسط است و از نظر قوم ترکمن مشارکت آن‌ها در انتخابات به انتظارات انتخاباتی مرتبط می‌باشد. از میان ابعاد انتظارات انتخاباتی، بعد توسعه اقتصادی و اجتماعی دارای وضعیت بهتری می‌باشند و نقش بیشتری در مشارکت شهروندان قوم ترکمن در انتخاب ریاست جمهوری گذشته داشته است.

فرضیه پنجم: به نظر می‌رسد تأثیر پذیرفتن از نخبگان سیاسی و دینی اقلیت‌ها در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است.

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود میانگین نمره بدست آمده برای تأثیر پذیرفتن از نخبگان سیاسی و دینی اقلیت‌ها در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، $3/4583$ است که این مقدار از میانگین فرضی (۳) بیشتر است و با توجه به سطح معناداری (کمتر از ۰/۰۵) می‌توان استنباط کرد که میانگین تأثیر پذیرفتن از نخبگان سیاسی و دینی اقلیت‌ها در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، بیشتر از حد متوسط است و از نظر قوم ترکمن، مشارکت آن‌ها در انتخابات به تأثیر پذیرفتن از نخبگان سیاسی و دینی اقلیت‌ها مرتبط می‌باشد.

فرضیه هشتم: به نظر می‌رسد قرابت با ایدئولوژی‌های مذهبی اقلیت‌ها در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است.

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود میانگین نمره بدست‌آمده برای قرابت با ایدئولوژی‌های مذهبی اقلیت‌ها در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، ۳/۸۲۱۲ است که این مقدار از میانگین فرضی (۳) بیشتر است و با توجه به سطح معناداری (کمتر از ۰/۰۵) می‌توان استنباط کرد که میانگین قرابت با ایدئولوژی‌های مذهبی اقلیت‌ها در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، بیشتر از حد متوسط است و از نظر این قوم، مشارکت آن‌ها در انتخابات به قرابت با ایدئولوژی‌های مذهبی اقلیت‌ها مرتبط می‌باشد.

فرضیه هفتم: به نظر می‌رسد روند تحولات جهانی و منطقه در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است.

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود میانگین نمره بدست‌آمده برای روند تحولات جهانی و منطقه در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن ۳/۶۵۶۰ است که این مقدار از میانگین فرضی (۳) بیشتر است و با توجه به سطح معناداری (کمتر از ۰/۰۵) می‌توان استنباط کرد که میانگین روند تحولات جهانی و منطقه در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، بیشتر از حد متوسط است و از نظر این قوم، مشارکت آن‌ها در انتخابات به روند تحولات جهانی و منطقه مرتبط می‌باشد.

فرضیه هشتم: به نظر می‌رسد روند شبکه‌های مجازی در میزان مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری تأثیرگذار است.

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود میانگین نمره بدست‌آمده برای روند شبکه‌های مجازی در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن ۳/۱۲۲۰ است که این مقدار از میانگین فرضی (۳) بیشتر است و با توجه به سطح معناداری (کمتر از ۰/۰۵) می‌تواند استنباط کرد که میانگین روند شبکه‌های مجازی در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، بیشتر از حد

متوسط است و از نظر این قوم، مشارکت آن‌ها در انتخابات به روند شبکه‌های مجازی می‌باشد.

آزمون فریدمن

رتبه‌بندی ابعاد مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری دوره گذشته

H₀: تفاوت معناداری بین میانگین متغیرهای پژوهش وجود ندارد.

H₁: تفاوت معناداری بین میانگین متغیرهای پژوهش وجود دارد.

جدول ۶. رتبه‌بندی ابعاد مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری دوره گذشته

رتبه	میانگین	مؤلفه
۶	4.13	شخصیتی
۲	5.51	مذهبی
۵	4.58	نخبگان
۱	5.64	انتظارات
۷	3.77	مجازی
۴	4.95	روند تحولات
۳	5.09	تاریخی
۸	2.33	حقوقی

جدول ۷. نتیجه حاصل از آزمون تحلیل واریانس فریدمن مربوط به متغیرهای پژوهش

تعداد نمونه	آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری
۳۴۴	۴۹۳.۴۱۹	۷	۰.۰۰۱

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌گردد، سطح معناداری مربوط به آزمون تجزیه و تحلیل واریانس فریدمن ۰۰۱/۰ است. از آنجایی که از ۰۵/۰ کمتر است؛ بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان فرض H₀ را رد و فرض H₁ را مبنی بر عدم برابری رتبه میانگین‌ها پذیرفت و نتیجه گرفت که تفاوت معناداری بین میانگین رتبه‌ای ابعاد مشارکت قوم ترکمن در انتخابات ریاست جمهوری دوره گذشته وجود داشته است.

نتیجه‌گیری

در بسیاری از جوامع امروز، مشارکت شهروندان در انتخابات، معیار مشروعیت و مقبولیت آن نظام سیاسی است. مکانیسم رأی‌دهی عملی‌ترین و در دسترس‌ترین راهکار برای شهروندان جهت ابراز نظر بر قدرت سیاسی است که از طریق آن، افراد ارجحیت‌های سیاسی و اجتماعی خود را به نظام حاکم اعلام می‌کنند. از همین منظر این مقاله به بررسی عوامل مؤثر بر رفتار رأی‌دهی قوم ترکمن در ایران در انتخابات دوازدهم ریاست جمهوری پرداخته است. پرسش اصلی پژوهش پیش‌رو این است که تغییر رویکرد قوم ترکمن در انتخابات و فعال شدن آن‌ها در عرصه انتخابات ریاست جمهوری دوره دوازدهم متأثر از چه عواملی بوده است؟ نگرش قومی و مذهبی در کنش و رفتار سیاسی خاص آن‌ها در انتخابات ریاست جمهوری دوازدهم چه تأثیری داشت؟ باید گفت که در جمهوری اسلامی ایران بنا بر وجود ساختار و ماهیت متکثر فرهنگی و سیاسی، فرآیند انتخابات دستخوش تغییرات غیرقابل پیش‌بینی شده است. وجود برخی اقوام با فرهنگ، مذهب و زبان خاص که از قضا در نواحی مرزی ایران قرار دارند، پیش‌بینی نتایج انتخابات در ایران را با چالش جدی مواجه کرد. استان گلستان با وجود فرهنگ، اقوام و مذاهب مختلف به‌طور اخص وجود قوم ترکمن که با اکثریت ایران و مردم استان اختلافات زبانی، قومی، مذهبی و نژادی دارند، رفتار انتخاباتی این استان را غیرقابل پیش‌بینی کرده است.

نتایج کلی تحقیق مطابق با فرضیات، حاکی از آن است که:

- * بر اساس فرضیه اول، عوامل حقوقی در مشارکت و ترجیحات سیاسی آن‌ها در گرایش به یک حزب و جریان خاص ارتباطی نداشته است.
- * بر اساس فرضیه دوم، عوامل تاریخی و سابقه افراد و جریان‌های مختلف در کنش و الگوی رفتاری قوم ترکمن و مشارکت سیاسی آن‌ها تأثیرگذار بود. با توجه به تحولات ابتدای انقلاب و حرکت‌های تجزیه‌طلبانه خلق ترکمن و نگرش‌های امنیتی نسبت به این قوم، نگرش بدبینی در ذهن آن‌ها نقش بسته است که تمایل آن‌ها را به جریان و گفتمانی که بر فضای سیاسی - امنیتی آزادتر تأکید دارد بیشتر کرده است.
- * فرضیه سوم: بر اساس یافته‌های پژوهش؛ ویژگی‌های شخصیتی نامزد، متغیری تأثیرگذار در گرایش سیاسی و تأیید یا عدم تأیید گفتمان خاص قوم ترکمن داشته است.

ویژگی‌های شخصی، خانوادگی، سطح تحصیلات، گرایش سیاسی و مذهبی فرد از جمله محورهایی بود که بر گزینش کاندیدا و جریان‌های سیاسی پیروز تأثیرگذار بود. رفتار رأی‌دهی آن‌ها را تحت تأثیر قرار داد. از میان ابعاد ویژگی‌های شخصیتی نامزد، بعد پایبندی به قوانین و سنت‌ها و ویژگی مدیریتی، نقش بیشتری در مشارکت شهروندان قوم ترکمن در انتخاب ریاست جمهوری دوران متأخر داشته است. حسن روحانی در مجموع شرایط با اتخاذ گفتمان اعتدال، تأکید بر سیاست‌های قومیتی و مذهبی، تأکید بر آزادی اجتماعی و آزادی‌های زبانی و فرهنگ محلی توانست گوی سبقت را در حالت مقایسه‌ای از ابراهیم رئیسی برآید و قوم ترکمن آن را در مجموع نزدیک‌تر به تحقق مطالبات فردی و اجتماعی خود در نظر بگیرند.

* فرضیه چهارم: یکی از متغیرهای اصلی تأثیرگذار بر الگوی رفتارهای جمعی شهروندان، احساس تحقق مطالبات و انتظارات قومی و فردی آن‌هاست که در بازاریابی سیاست دنبال آن هستند تا با غربالگری شعارها و اهداف نامزدها، گزینه مطلوب را انتخاب کنند. انتظارات انتخاباتی در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، بیشتر از حد متوسط است و از نظر قوم ترکمن مشارکت آن‌ها در انتخابات به انتظارات انتخاباتی مرتبط می‌باشد. از میان ابعاد انتظارات انتخاباتی، بعد توسعه اقتصادی و اجتماعی دارای وضعیت بهتری می‌باشند و نقش بیشتری در مشارکت شهروندان قوم ترکمن در انتخاب ریاست جمهوری گذشته داشته است. در این زمینه تأکید بیشتر گفتمان اعتدال بر توسعه فرهنگی و سیاسی، نقش مهمی در گرایش حداکثری آن‌ها به گفتمان اعتدال داشته است.

* فرضیه پنجم: تأثیرگذاری نخبگان سنتی، مذهبی، افراد تحصیل کرده و بانفوذ، یکی دیگر از متغیرهای اصلی است که الگوی کنشگری برخی اقوام در جوامع دارای تکثر و تنوع قومی - مذهبی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در این قوم نیز شاهدیم که این رویه تأثیرگذاری معناداری داشته است؛ تأثیر پذیرفتن از نخبگان سیاسی و دینی اقلیت‌ها در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، بیشتر از حد متوسط است و از نظر قوم ترکمن مشارکت آن‌ها در انتخابات به تأثیر پذیرفتن از نخبگان علمی، سیاسی و مذهبی مرتبط بوده است چراکه بر این عقیده‌اند که افراد مذکور مصلحت مطلوب‌تر قوم و مذهب ما را بهتر تشخیص داده‌اند و با توجه به اعتبار اعتمادی

که به آنها دارند، نظر سیاسی وی در ارجحیت حزب و تفکر سیاسی را سرلوحه رأی‌دهی خود در انتخابات قرار دادند. در این میان افراد نخبه و تحصیل کرده نقش بیشتری بر آخوندها (فرد دینی معتمد قوم ترکمن) داشته است.

* فرضیه ششم: قرابت برنامه‌ها شعارهای انتخاباتی و سیاست‌های اعلامی دولت آینده با ایدئولوژی و مذهب اقوام، نقش کلیدی در گرایش قوم ترکمن به آن گفتمان دارند. مطابق با نتایج پیمایش مشخص شد که میانگین قرابت با ایدئولوژی‌های مذهبی اقلیت‌ها در مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری گذشته در شهروندان قوم ترکمن، بیشتر از حد متوسط است و از نظر قوم ترکمن مشارکت آن‌ها در انتخابات به قرابت با ایدئولوژی‌های مذهبی اقلیت‌ها مرتبط می‌باشد. از نظر این قوم، گفتمان اعتدال که در جریان شعارهای انتخاباتی خود در استان‌های مختلف صحبت از تعیین وزیر، سفیر، استاندار اهل سنت و انتخاب وزرا از مجموعه اقوام مختلف کشور کرده بود، نزدیکی بیشتری با ایدئولوژی سیاسی - مذهبی آن‌ها دارد.

* فرضیه هفتم: وقوع برخی بحران‌های داخلی چون بالا رفتن سن ازدواج، بیکاری جوانان، اشتغال تحصیل کردگان، مسائل زیست‌محیطی، کم و کیف منطقه آزاد برای رونق کسب و کار افراد بومی و... و برخی تحولات منطقه‌ای چون حضور در اتحادها و ائتلاف‌های منطقه‌ای، حضور در مناطق خاورمیانه، مطرح شدن گفتمان محور مقاومت، تشکیل گروهک‌های تروریستی و افراطی، اختلافات ایدئولوژیکی ایران و برخی کشورهای منطقه، مسئله قدس و مسائل جهانی چون مسئله تحریم‌ها، اختلافات با دنیای غرب، حضور و مشارکت سرمایه‌گذاران خارجی، اخذ وام از بانک و صندوق‌های سرمایه‌گذاری جهانی و... از جمله مهم‌ترین مسائل داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی بودند که اعلام مواضع هر کدام از افراد، جریان‌ها نیز در سنجش رأی‌دهی آن‌ها به گفتمان‌های موجود تأثیرگذار بود. قوم ترکمن ضمن تأثیرگذاری این مسائل نگاه و رویه دولت حسن روحانی را در جهت منافع قومی و محلی خود مطلوب‌تر تشخیص دادند.

* فرضیه هشتم: این دوره از انتخابات همانند انتخابات مجلس دهم شورای اسلامی بیشتر نگاه لیستی و سیاسی مطرح شد. از آنجایی که امروزه اغلب جوان‌ها از شبکه‌های مجازی و ارتباطی استفاده می‌کنند، شبکه‌های مجازی را به عنوان متغیری تأثیرگذار در فعالیت‌های جمعی، اعتراضی و بسیج‌گرایانه له یا علیه جریان‌ها تسهیل کرده است. همین امر باعث

گردید که نامزدها در جریان کسب قدرت و موفقیت، به این مؤلفه نگاه ویژه داشته باشند. حمایت برخی چهره‌های مطرح گفتمان اصلاحات و سازندگی و تأکید بر رأی دادن به حسن روحانی و پخش آن‌ها در شبکه‌های مجازی به صورت گسترده نقش مهمی در گرایش به این جریان داشته است.

به‌طور کلی رفتار انتخاباتی قوم ترکمن در مقایسه با گفتمان احیای عدالت اجتماعی ابراهیم رئیسی و جریان همسو و گفتمان اعتدال و تدبیر حسن روحانی با در نظر گرفتن رویکردهای روان‌شناختی، جامعه‌شناختی، سیاسی، اقتصادی و... سیاست‌گذاری و شعارهای انتخاباتی حسن روحانی (به رسمیت شناختن آزادی‌های قومی و مذهبی) را در جهت منافع گروهی، مذهبی و هویتی خود مطلوب‌تر تشخیص دادند و با اکثریت مطلق به آن رأی دادند.

محدودیت‌ها و پیشنهادها

در این پژوهش ابعاد مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری بررسی نشد، لذا پیشنهاد می‌شود برای پژوهش‌های آتی ابعاد مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری بررسی شود. از آنجا که فلسفه مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری در قوم ترکمن با قوم‌های دیگر ممکن است متفاوت باشد، پیشنهاد می‌شود این پژوهش در یک یا چند قوم دیگر انجام گیرد یا اینکه پژوهش به صورت هم‌زمان و به صورت تطبیقی در دو یا چند قوم انجام شود. بهتر است پژوهشگران متغیرهای کنترل یعنی سطح تحصیلات، جنسیت و موارد مشابه را بررسی کنند؛ چرا که ممکن است نتایج بر اساس موارد ذکر شده، متفاوت باشد. از آنجایی که در این پژوهش نقش متغیرهای تعدیل‌گر بررسی نشد، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران نقش متغیرهای تعدیل‌گر مثل سطح درآمد، طایفه‌های مختلف و وضعیت اشتغال را بررسی کنند.

روش مورد استفاده در این تحقیق، روش کمی است. محققان آتی می‌توانند با استفاده از انواع روش‌های کیفی از جمله مصاحبه به صورت مستقیم، رابطه متغیرهای مطرح شده در این تحقیق را شناسایی کرده و بسنجند و راهکارهایی را ارائه کنند. محدودیت کلی پژوهش این است که با توجه به اینکه جامعه آماری این تحقیق، شهروندان ترکمن کشور هستند، می‌بایست به تفاوت‌هایی از لحاظ فرهنگی، ساختاری، محیطی آن‌ها توجه کرد؛

بنابراین، تعمیم آن به سایر اقوام به‌سادگی امکان‌پذیر نیست. از آنجاکه ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بوده است، ممکن است ماهیت خودارزیابی شهروندان، گرایش به تظاهر در پاسخ به سؤالات پژوهش را ایجاد کند و نتایج پژوهش را تحت تأثیر قرار دهد. دشواری در برقراری ارتباط با پاسخ‌دهندگان به دلیل عدم شناخت و اعتماد دهی به آنان در مورد افشا نشدن پاسخ‌هایشان نیز محدودیت دیگر این پژوهش بوده است.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Seyed Zakaria Mahmoudi Raja <https://orcid.org/0000-0000-4350-1916>

منابع

- اصول و برنامه کلی دولت یازدهم، (۱۳۹۲)، خبرگزاری خانه ملت، ۱۴/۵/۱۳۹۲، قابل دسترسی در: www.icana.ir، تاریخ مشاهده: ۱۸/۱۰/۱۳۹۴.
- اکبری، حسین، فخاری، روح‌الله، (۱۳۹۶)، «نقش قومیت در رفتار انتخاباتی اجتماعات چند قومیتی (مورد مطالعه: شهرستان بجنورد)»، *جامعه‌شناسی کاربردی*، شماره ۲.
- اکبری، حسین، فخاری، روح‌الله، (۱۳۹۶)، «نقش قومیت در رفتار انتخاباتی اجتماعات چند قومیتی (مورد مطالعه: شهرستان بجنورد)»، *جامعه‌شناسی کاربردی*، شماره ۲.
- اوز کریملی، اموت، (۱۳۸۳)، *نظریه‌های ناسیونالیسم*، ترجمه محمدعلی قاسمی، تهران: موسسه مطالعات ملی.
- اوز کریملی، اموت، (۱۳۸۳)، *نظریه‌های ناسیونالیسم*، ترجمه محمدعلی قاسمی، تهران: موسسه مطالعات ملی.
- اینگلهارت، رونالد، (۱۳۷۳)، *تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی*، ترجمه مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.
- ایوبی، حجت‌الله، (۱۳۷۷)، «سیر تحول نظریه‌ها در مطالعات احزاب سیاسی: چهار دیدگاه در جامعه‌شناسی احزاب»، *اطلاعات سیاسی-اقتصادی*، شماره‌های ۱۲۸-۱۲۷.
- ایوبی، حجت‌الله، (۱۳۷۷)، «مشارکت انتخاباتی»، *مشارکت سیاسی (مجموعه مقالات)*، تهران: سفیر.
- برتون، رولان، (۱۳۸۰)، *قوم‌شناسی سیاسی*، ترجمه ناصر فکوهی، تهران: نشر نی.

- بنی‌هاشمی، میرقاسم، (۱۳۹۶)، *انتخابات ثبات سیاسی و امنیت ملی*، چاپ دوم، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- پرچمی، داوود، (۱۳۸۶)، «بررسی مشارکت مردم در نهمین انتخابات ریاست جمهوری»، *فصلنامه پژوهشنامه علوم انسانی*، شماره ۳۵.
- جعفرزاده پور، فروزنده، حیدری، حسین، (۱۳۹۳)، «فرا تحلیل رابطه هویت قومی و هویت ملی در ایران»، *فصلنامه راهبرد فرهنگی اجتماعی*، سال سوم، شماره ۱۵.
- جنکینز، ریچارد، (۱۳۸۱)، *هویت اجتماعی*، ترجمه تورج یاراحمدی، تهران: انتشارات شیرازه.
- حاجیانی، ابراهیم، (۱۳۸۸)، *جامعه‌شناسی هویت ایرانی*، تهران: پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.
- *دارابی، علی*، (۱۳۸۸)، *رفتار انتخاباتی در ایران: الگوها و نظریه‌ها*، چاپ اول، تهران: انتشارات سروش.
- داوری، علی و آرش رضازاده، آرش، (۱۳۹۲)، *مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم‌افزار PLS*، تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
- دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال، (۱۳۹۳)، «گفتمان اعتدال در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه سیاست خارجی*، شماره: ۱.
- راش، مایکل، (۱۳۹۱)، *جامعه و سیاست: مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی*، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: انتشارات سمت.
- رضایی، علیرضا، قاسم ترابی، قاسم، (۱۳۹۲)، «سیاست خارجی دولت روحانی، تعامل سازنده در چارچوب دولت توسعه‌گرا»، *فصلنامه تحقیقات بین‌الملل دانشگاه آزاد شهرضا*، شماره ۱۵.
- رضوانی، محسن، (۱۳۸۶)، «تحلیل رفتار انتخاباتی؛ موردشناسی انتخابات نهم ریاست»، *مجله معرفت*، شماره ۱۳۳.
- ریتزرز، جرج، (۱۳۷۴)، *نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- زائرکعبه، رحیم، قریشی، فردین و محمدباقر علیزاده اقدم، (۱۳۹۶)، «زمینه‌های جامعه‌شناختی تکوین گفتمان‌های عدالت اجتماعی در ایران: مطالعه موردی دولت‌های پس از انقلاب»، *پژوهش‌های جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام*، دوره ۵، شماره ۱۱.

- سارلی، اراز محمد، (۱۳۷۷)، *ظهور و سقوط حکومت‌های ترکمن؛ استقلال ترکستان*، چاپ اول، گنبد: انتشارات مختم قلی.
- سارلی، اراز محمد، (۱۳۷۹)، *ایرانیان مختم قلی را چگونه می‌شناسد: یادگاری میراث ادبی - فرهنگی استان گلستان*، گرگان: انتشارات مختم قلی.
- شورای نمایندگان مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، (۱۳۹۵)، *سالنامه امنیت ملی جمهوری اسلامی*، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- صادقی جقه، سعید، (۱۳۹۴)، «بررسی عوامل مؤثر در رفتار انتخاباتی ایرانیان»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، سال هیجدهم، شماره سوم ۳.
- صفر شالی، رضا، (۱۳۹۴)، «بررسی رفتار رأی‌دهی ایرانیان در انتخابات مجلس شورای اسلامی»، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، سال هیجدهم، شماره ۳.
- ضرغامی، برزین، انصاری زاده، سلمان، (۱۳۹۱)، «تحلیل فرصت‌ها و تهدیدهای ژئوپولیتیکی قوم بلوچ از دیدگاه نظریه شکاف‌های سیاسی - اجتماعی»، *فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، شماره ۳.
- عباس صالحی نجف‌آبادی، (۱۳۹۴)، «تجزیه و تحلیل انتخابات ریاست جمهوری در ایران: علل ناکارآمدی روش‌های اثبات‌گرایانه»، *مجله علوم سیاسی دانشگاه آزاد کرج*، شماره ۳۲.
- عبدالملکی، سعید، (۱۳۹۴)، *روان‌شناسی سیاسی*، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- عموزادخلیلی، سجاد، رسیدی، احمد، (۱۳۹۶)، «سیاست قومی و امنیت‌سازی سیاسی جمهوری اسلامی ایران در منطقه ترکمن صحرا با تأکید بر دوره اصلاحات»، *فصلنامه علوم و فنون مرزی*، دوره ۶، شماره ۳.
- عیوضی، محمدرحیم، (۱۳۸۲)، «تبیین مشارکت سیاسی و رفتار انتخاباتی»، *مجله اطلاعات سیاسی - اقتصادی*، شماره‌های ۱۹۵ و ۱۹۶.
- فریدون، حسن، سیدعبدالعلی قوام، (۱۳۹۷)، «عوامل مؤثر بر گفتمان اعتدال در سیاست‌گذاری عمومی؛ مطالعه موردی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر پیش‌نظریه جیمز روزنا»، *فصلنامه سیاست‌گذاری عمومی*، دوره ۴، شماره ۱.
- فلاحی، کیومرث، (۱۳۹۴)، *رفتارشناسی ایرانیان*، چاپ پنجم، تهران: انتشارات مهکام.
- قجری، علی‌اکبر، (۱۳۹۰)، *چگونگی پاسخگویی به مطالبات قومی ترکمن (به‌مثابه یک هویت فرهنگی) در چارچوب وحدت ملی*، پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه تربیت مدرس.
- قهرمانپور، رحمان، (۱۳۹۴)، *بازی انتخابات ریاست جمهوری در ایران*، تهران: انتشارات تیسرا.

- قوام، سیدعبدالعلی، (۱۳۹۰)، سیاست‌شناسی، تهران: انتشارات سمت.
- قیصری، نورالله، جهانگیری، کیومرث و فاطمه قناتی، (۱۳۹۶)، «انتخابات ریاست جمهوری؛ مدلی نظری برای تبیین پیروزی یک کاندیدا بر سایر رقبا»، پژوهش‌های راهبردی سیاست، شماره ۲۱.
- کاظمی، رضا، (۱۳۹۵)، «بررسی تأثیر مدیریت اقوام بر امنیت مرزهای کشور؛ مطالعه موردی اقوام ترکمن شهرستان‌های گنبد و بندر ترکمن»، فصلنامه علوم و فنون مرزی، دوره ۵، شماره ۱۹.
- کریمی مله، علی، (۱۳۹۰)، درآمدی بر جامعه‌شناسی سیاسی تنوع قومی، تهران: سمت.
- کلانتری، صمد، (۱۳۸۰)، «تحلیل رفتار انتخاباتی مردم ایران در هفتمین و هشتمین انتخابات ریاست جمهوری»، اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره‌های ۱۶۷ و ۱۶۸.
- گیدنز، آنتونی، (۱۳۷۳)، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: انتشارات نی.
- لازارسفیلد، پل فیلیکس، برنارد برلسون و هاتسل گودت، (۱۳۸۲)، انتخاب مردم: چگونه مردم در انتخابات ریاست جمهوری تصمیم می‌گیرند، ترجمه محمدرضا رستمی، تهران: تبلور.
- لیپست، سیمور مارتین، (۱۳۸۳)، دایره‌المعارف دموکراسی (ج ۱)، جمعی از مترجمین، تهران: دفتر مطالعات سیاسی بین‌المللی.
- مارش، دیوید، استوکر، جری، (۱۳۹۰)، روش و نظریه در علوم سیاسی، ترجمه امیرمحمد حاج یوسفی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مجیدی، حسن، مهدی رحیمی نیا، (۱۳۹۷)، «تحلیل گفتمان اعتدال در انتخابات ریاست جمهوری یازدهم»، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، دوره ۷، شماره ۲۵.
- محمدی اصل، عباس، (۱۳۹۳)، جامعه‌شناسی انتخابات، رشت: انتشارات حق‌شناس.
- محمودی رجا، سیدزکریا، (۱۴۰۰)، مطالعه رفتار سیاسی گروه‌های قومی - مذهبی در انتخابات ریاست جمهوری ایران: مطالعه مورد اقوام بلوچ و ترکمن، رساله دکتری علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی.
- مصطفوی، سیدهادی، پوریانی، محمدحسین، محسنی تبریزی، علیرضا، اژدری زاده، حسین، (۱۳۹۸)، «تحلیل سیاست‌های قومی، مذهبی و تأثیر آن بر مشارکت سیاسی و راه‌های ارتقای آن (مورد مطالعه: قوم ترکمن استان گلستان)»، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۹، شماره ۳۴.

- مقصودی، مجتبی، (۱۳۸۰)، *تحولات قومی در ایران؛ علل و زمینه‌ها*، تهران: مؤسسه مطالعات ملی.
- مومنی، منصور و علی فعال قیومی، (۱۳۹۱)، *تحلیل‌های آماری با استفاده از SPSS*، چاپ هفتم، ویرایش چهارم، تهران: مولف.
- نائیجی، مختار، الهویردی زاده، رضا، عنایتی شبکلائی، علی، (۱۳۹۳)، «بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر رفتار انتخاباتی (مطالعه مورد بلوچ و ترکمن)»، *فصلنامه مطالعات انتخابات*، شماره‌های ۷ و ۸.

References

- Converse, Philip Converse, (1964), "The Nature of Bilife Systems in Mass Publics", In *David Apter (ed), Ideology and Discontent*, New York: Free Press.
- David Butler and Donald Stokes, (1969), *Political Change in Britain: Forces Shaping Electoral Choice*, New York: St. Martin Press.
- Downs, Anthony, (1957), *An Economic Theory of Democracy*, New York: Harper.
- Evans, Jocelyn A. J, (2004), *Voters Voting*, Sage Publications.
- Knight, k, and Marsh, m, (2002), "*Varieties of Election Studies*, In the *Future Elections, Studies*, Edited by: Mark. N. Franklin an Christopher Wlezien, Peragamon.
- Oskamp, Stuart and Schultz, Wesley p, (2005), *Attitude and Opinion, Third Addition, Lawrence Erlbaum Associates*, Publishers Mahava, New Jersey.
- Vinzi, V., Trinchera, L., & Amato, S, (2010), PLS Path Modeling: From Foundations to Recent Developments and open Issues for Model Assessment and Improvement. In V. Esposito Vinzi, W. W. Chin, J.
- Henseler & H. Wang (Eds.), *Handbook of Partial Least Squares*, Springer Berlin Heidelberg.
- Wen Wu, S, (2010), "Linking Bayesian Networks and PLS Path Modeling for Causal", *Analysis Expert Systems with Applications*, No. 37.